

TIESAS SPRIEDUMS (otrā palāta)

2010. gada 21. oktobrī*

Lieta C-227/09

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši EKL 234. pantam, ko *Tribunale ordinario di Torino, Sezione Lavoro* (Itālija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2009. gada 3. jūnijā un kas Tiesā reģistrēts 2009. gada 22. jūnijā, tiesvedībā

Antonino Accardo,

Viola Acella,

Antonio Acuto,

Domenico Ambrisi,

Paolo Battaglino,

* Tiesvedības valoda — itāļu.

Riccardo Bevilacqua,

Fabrizio Bolla,

Daniela Bottazzi,

Roberto Brossa,

Luigi Calabro,

Roberto Cammardella,

Michelangelo Capaldi,

Giorgio Castellaro,

Davide Cauda,

Tatiana Chiampo,

Alessia Ciaravino,

Alessandro Cicero,

Paolo Curtabbi,

Paolo Dabbene,

Mauro D'Angelo,

Giancarlo Destefanis,

Mario Di Brita,

Bianca Di Capua,

Michele Di Chio,

Marina Ferrero,

Gino Forlani,

Giovanni Galvagno,

Sonia Genisio,

Laura Dora Genovese,

Sonia Gili,

Maria Gualtieri,

Gaetano La Spina,

Maurizio Loggia,

Giovanni Lucchetta,

Sandra Magoga,

Manuela Manfredi,

Fabrizio Maschio,

Sonia Mignone,

Daniela Minissale,

Domenico Mondello,

Veronica Mossa,

Plinio Paduano,

Barbaro Pallavidino,

Monica Palumbo,

Michele Paschetto,

Frederica Peinetti,

Nadia Pizzimenti,

Gianluca Ponzo,

Enrico Pozzato,

Gaetano Puccio,

Danilo Ranzani,

Pergianni Risso,

Luisa Rossi,

Paola Sabia,

Renzo Sangiano,

Davide Scagno,

Paola Settia,

Raffaella Sottoriva,

Rossana Trancuccio,

Fulvia Varotto,

Giampiero Zucca,

Fabrizio Lacognata,

Guido Mandia,

Luigi Rigon,

Daniele Sgavetti

pret

Comune di Torino.

TIESA (otrā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs H. N. Kunja Rodrigess [*J.-N. Cunha Rodrigues*],
tiesneši A. Arabadžijevs [*A. Arabadjiev*], U. Lehmuss [*U. Lohmus*], A. O'Kifs
[*A. Ó Caoimh*] (referents) un P. Linda [*P. Lindh*],

ģenerālvokāts P. Kruss Viljalons [*P. Cruz Villalón*],
sekretārs M. A. Godisārs [*M.-A. Gaudissart*], nodaļas vadītājs,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2010. gada 24. jūnija tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

— A. Akardo [*A. Accardo*] u.c. vārdā — R. Lamakja [*R. Lamacchia*], *avvocato*,

— F. Lakonjatas [*F. Lacognata*] u.c. vārdā — A. Grespana [*A. Grespan*], *avvocatessa*,

— Turīnas pašvaldības [*Comune di Torino*] vārdā M. Li Volti [*M. Li Volti*], S. Tukari
[*S. Tuccari*] un A. Melidoro [*A. Melidoro*], *avvocatesse*,

- Itālijas valdības vārdā — G. Palmjēri [*G. Palmieri*], pārstāve, kurai palīdz V. Ferrante [*W. Ferrante*] un L. Ventrella [*L. Ventrella*], *avvocati dello Stato*,

- Čehijas valdības vārdā — M. Smoleks [*M. Smolek*] un D. Hadrouška [*D. Hadrouška*], pārstāvji,

- Eiropas Komisijas vārdā — M. van Bēks [*M. van Beek*] un K. Katabriga [*C. Cattabriga*], pārstāvji,

ņemot vērā pēc ģenerāladvokāta uzklaušīšanas pieņemto lēmumu izskatīt lietu bez ģenerāladvokāta secinājumiem,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- 1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Padomes 1993. gada 23. novembra Direktīvas 93/104/EK par dažiem darba laika organizācijas aspektiem (OV L 307, 18. lpp.) 5., 17. un 18. pantu.

- 2 Šis lūgums ir iesniegts tiesvedībā starp A. Akardo u.c., kā arī F. Lakonjatu u.c. un *Comune di Torino* par lūgumu atlīdzināt zaudējumus, kas prasītājiem radušies laika

posmā no 1998. līdz 2007. gadam saistībā ar to, ka nav ievēroti nedēļas atpūtas laiki, kurus bija tiesības izmantot Turīnas pašvaldības municipālās policijas darbiniekiem.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesiskais regulējums

- 3 Padomes 1989. gada 12. jūnija Direktīva 89/391/EEK par pasākumiem, kas ieviešami, lai uzlabotu darba ņēmēju drošību un veselības aizsardzību darbā (OV L 183, 1. lpp.), ir pamatdirektīva, kas nosaka pamatprincipus darba ņēmēju drošības un veselības jomā. Šos principus vēlāk attīstīja vairākas speciālās direktīvas. Starp šīm direktīvām ir arī Direktīva 93/104, Direktīva 93/104, kas grozīta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 22. jūnija Direktīvu 2000/34/EK (OV L 195, 41. lpp.; turpmāk tekstā — “grozītā Direktīva 93/104”), un Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 4. novembra Direktīva 2003/88/EK par konkrētiem darba laika organizēšanas aspektiem (OV L 299, 9. lpp.) (turpmāk tekstā kopā — “Darba laika” direktīvas”).
- 4 Direktīvas 89/391 2. pantā tas piemērošanas joma ir definēta šādi:

“1. Šī direktīva attiecas uz visām valsts un privātas darbības nozarēm (rūpniecību, lauksaimniecību, tirdzniecību, pārvaldi, pakalpojumiem, izglītību, kultūru, izklaidi u.c.).

2. Šī direktīva nav piemērojama, ja tā ir nenovēršamā pretrunā dažu valsts dienestu darbības īpatnībām, piemēram, bruņotajos spēkos vai policijā, vai kādā īpašā civilās aizsardzības dienestā.

Tādā gadījumā darba ņēmēju drošība un veselības aizsardzība cik iespējams jānodrošina, apzinoties šīs direktīvas izvirzītos mērķus.”

- 5 Direktīva 93/104 pirmo reizi tika grozīta ar Direktīvu 2000/34. Vēlāk Direktīva 2003/88 atcēla un aizstāja grozīto Direktīvu 93/104, kā arī kodificēja to sākot ar 2004. gada 2. augustu.
- 6 Saskaņā ar “Darba laika” direktīvu 1. pantu, kura nosaukums ir “Mērķis un darbības joma”:

“1. Šī direktīva nosaka minimālās drošības un veselības prasības darba laika organizēšanai.

2. Šī direktīva attiecas uz:

- a) obligātiem ikdienas, iknedēļas un ikgadējiem atpūtas laikposmiem, pārtraukumiem un maksimālo nedēļas darba laiku,

un

b) dažiem nakts darba, maiņu darba un darba struktūras veidiem.

3. Šo direktīvu piemēro visām darbību nozarēm, gan valsts, gan privātajām, Direktīvas 89/391/EEK 2. panta nozīmē, neskarot [..].

[..]

4. Direktīvas 89/391/EEK noteikumi ir pilnībā piemērojami 2. punktā minētajiem jautājumiem, neskarot stingrākus un/vai īpašus šīs direktīvas noteikumus.”

7 “Darba laika” direktīvu 2. pantā, kura nosaukums ir “Definīcijas”, ir noteikts:

“Šajā direktīvā piemēro šādas definīcijas:

1) “darba laiks” ir jebkurš laikposms, kurā darba ņēmējs strādā darba devēja labā un veic savu darbu vai pilda pienākumus saskaņā ar valsts tiesību aktiem un/vai praksi;

2) “atpūtas laiks” ir jebkurš laikposms, kas nav darba laiks;

[..]”

- 8 “Darba laika” direktīvu 3.–7. pantā ir paredzēti pasākumi, kas dalībvalstīm jāievieš, lai nodrošinātu, ka katram darba ņēmējam ir tiesības uz minimālo ikdienas atpūtu, nedēļas atpūtas laiku un apmaksātu ikgadējo atvaļinājumu. Šīs direktīvas arī regulē pārtraukumus un maksimālo nedēļas darba laiku.
- 9 Atbilstoši “Darba laika” direktīvu 3. pantam, kura nosaukums ir “Ikdienas atpūta”, “dalībvalstis veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu, ka katram darba ņēmējam ir tiesības uz obligātu nepārtrauktu 11 stundu atpūtas laiku katrā 24 stundu laikposmā”.
- 10 Attiecībā uz nedēļas atpūtas laiku “Darba laika” direktīvu 5. panta pirmajā daļā ir paredzēts, ka dalībvalstis “veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu, ka katrās septiņās dienās katrs darba ņēmējs ir tiesīgs uz 24 stundu obligātu nepārtrauktu atpūtas laikposmu plus 11 stundu ikdienas atpūtu, kā minēts 3. pantā”. No minētā 5. panta arī izriet, ka, ja objektīvi, tehniski vai darba organizācijas apstākļi to pamato, var piemērot obligāto 24 stundu atpūtas laikposmu.
- 11 “Darba laika” direktīvu 16. pantā, lai piemērotu šo direktīvu 5. pantu, ir noteikts bāzes laikposms, kas nepārsniedz 14 dienas.

- 12 “Darba laika” direktīvās ir noteiktas arī vairākas atkāpes no dažiem pamatnoteikumiem, ko tās paredz, pamatojoties uz dažu darbību īpašo raksturu un attiecinot uz šīm atkāpēm dažu priekšnoteikumu izpildi.
- 13 Šajā ziņā Direktīvas 93/104 un grozītās Direktīvas 93/104 17. pantā ir noteikts:

“[..]

2. Atkāpes var pieņemt ar normatīviem un administratīviem aktiem vai koplīgumiem, vai nolīgumiem [kas noslēgti] starp darba devējiem un darba ņēmējiem, ar noteikumu, ka attiecīgajiem darba ņēmējiem tiek nodrošināti līdzvērtīgi kompensācijas atpūtas [laikposmi] vai izņēmuma gadījumos, kad objektīvu iemeslu dēļ nav iespējams piešķirt šādus līdzvērtīgus kompensācijas atpūtas laikposmus, attiecīgajiem darba ņēmējiem nodrošina pienācīgu aizsardzību:

2.1. no 3., 4., 5., 8. un 16. panta:

[..]

- b) tādu drošības un novērošanas darbību gadījumā, kas pieprasa pastāvīgu klātbūtni, lai aizsargātu īpašumu un personas, jo īpaši bruņotā apsardze un uzraugi vai apsardzes firmas;

- c) tādu darbību gadījumā, kurās ir vajadzīga nepārtraukta apkalpošana vai ražošana, jo īpaši:

[..]

- iii) [..] ambulatorie, ugunsdzēsības un civilās aizsardzības pakalpojumi;

[..]

3. Atkāpes no 3., 4., 5., 8. un 16. panta var pieļaut ar koplīgumiem vai līgumiem, kas noslēgti starp darba devējiem un darba ņēmējiem nozarē valsts vai reģionālā līmenī vai saskaņā ar to noteiktajām normām, kā arī ar koplīgumiem vai līgumiem, kas noslēgti starp darba devējiem un darba ņēmējiem nozarē zemākajā līmenī.

Dalībvalstis, kurās nav tiesību aktos noteiktas sistēmas, kas nodrošina koplīgumu vai līgumu noslēgšanu starp darba devējiem un darba ņēmējiem nozarē valsts vai reģionālā līmenī, jautājumos, uz ko attiecas šī direktīva, vai tās dalībvalstis, kurās ir īpašs likumīgs pamats šim nolūkam un tā robežās, saskaņā ar valsts tiesību aktiem un/vai praksi var pieļaut atkāpes no 3., 4., 5., 8. un 16. panta ar koplīgumiem vai līgumiem, kas noslēgti starp darba devējiem un darba ņēmējiem nozarē valsts vai reģionālā līmenī.

Pirmajā un otrajā daļā paredzētās atkāpes pieļauj ar nosacījumu, ka attiecīgajiem darba ņēmējiem piešķir līdzvērtīgus kompensējošus atpūtas laikposmus, vai izņēmuma

gadījumos, kad objektīvu iemeslu dēļ nav iespējams piešķirt šādus laikposmus, attiecīgajiem darbaņēmējiem tiek nodrošināta pienācīga aizsardzība.

Dalībvalstis var noteikt normas:

— lai darba devēji un darbaņēmēji piemērotu šo pantu

un

— lai attiecinātu koplīgumu vai nolīgumu noteikumus, kas noslēgti saskaņā ar šo pantu, uz citiem darbaņēmējiem saskaņā ar valsts tiesību aktiem un/vai praksi.

[..]”

¹⁴ Saskaņā ar Direktīvas 93/104 un grozītās Direktīvas 93/104 18. panta 1. punkta a) apakšpunktu dalībvalstīm bija jāpieņem normatīvi un administratīvi akti, kas vajadzīgi, lai izpildītu direktīvas prasības līdz 1996. gada 23. novembrim, vai līdz minētajam datumam bija jānodrošina, ka darba devēji un darbaņēmēji ar nolīgumu nosaka nepieciešamos pasākumus, un dalībvalstīm bija jādara viss nepieciešamais, lai spētu visos gadījumos garantēt direktīvas noteikumu izpildi.

- 15 Kā izriet no šī sprieduma 5. punkta, grozītā Direktīva 93/104 tika atcelta un aizstāta ar Direktīvu 2003/88 sākot no 2004. gada 2. augusta. Atbilstoši Direktīvas 2003/88 preambulas pirmajam apsvērumam tās mērķis ir skaidrības labad kodificēt grozītās Direktīvas 93/104 noteikumus. Saturs un numerācija, it īpaši 1., 2., 3., 5. un 16. pants Direktīvā 2003/88 ir pārņemti identiski. Grozītās Direktīvas 93/104 17. panta 2. punkta 2.1. un 2.2. apakšpunktu saturs tagad Direktīvā 2003/88 ir iekļauts tās 17. panta 2. un 3. punktā. Grozītās Direktīvas 93/104 17. panta 3. punkts ir pārņemts Direktīvas 2003/88 18. pantā.

Valsts tiesiskais regulējums

- 16 No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka pamata lietā aplūkoto laika posmu, proti, no 1998. līdz 2007. gadam, atbilstoši piemērojamam valsts tiesiskajam regulējumam var iedalīt trīs atsevišķās daļās.
- 17 Sākotnēji, līdz 2003. gada 29. aprīlim, darba ņēmēja tiesības uz nedēļas atpūtas laiku bija balstītas, pirmkārt, uz Konstitūcijas 36. panta trešo daļu, saskaņā ar kuru “darba ņēmējam ir tiesības uz nedēļas atpūtas laiku [...] un viņš nevar no tā atteikties”, un, otrkārt, uz Civilkodeksa 2109. panta 1. punktu, saskaņā ar kuru “darba ņēmējam ir tiesības uz vienu atpūtas dienu nedēļā, kas parasti iekrīt svētdienā”. No rakstveida apsvērumiem, kurus Tiesā iesniedzis A. Akardo u.c., izriet, ka abas šīs tiesību normas bija pieņemtas labu laiku, pirms tika pieņemta Direktīva 93/104.
- 18 Vēlāk, sākot no 2003. gada 29. aprīļa — datuma, kurā stājās spēkā 2003. gada 8. aprīļa Likumdošanas dekrēts Nr. 66, ar kuru tika ieviesta Direktīva 93/104/EK un 2000/34/

EK par dažiem darba laika organizācijas aspektiem (2003. gada 14. aprīļa *GURI* Nr. 87 kārtējais pielikums, turpmāk tekstā — “Likumdošanas dekrēts Nr. 66/2003”) —, galvenie noteikumi, kas regulē nedēļas atpūtas laiku bija balstīti uz šī dekrēta 9. panta 1. punktu, kurā ir paredzēts, ka katram darba ņēmējam katrās septiņās dienās ir tiesības uz vismaz 24 stundu nepārtrauktu atpūtas laikposmu, kas parasti iekrīt svētdienā, plus ikdienas atpūtas laikposmu, kas paredzēts minētā dekrēta 7. pantā. Saskaņā ar šī dekrēta 9. panta 2. punkta b) apakšpunktu un 17. panta 4. punktu atkāpes no šīm tiesībām var pieņemt ar koplīgumiem ar noteikumu, ka [attiecīgajiem darba ņēmējiem] tiek nodrošināti līdzvērtīgi kompensācijas atpūtas laiki.

¹⁹ Visbeidzot, kopš 2004. gada 1. septembra pēc grozījumiem, kas pieņemti ar 2004. gada 19. jūlija Likumdošanas dekrēta Nr. 213 1. panta 1. punkta b) apakšpunktu, kas groza un papildina 2003. gada 8. aprīļa Likumdošanas dekrētu Nr. 66, ar ko ievieš sankciju sistēmu attiecībā uz darba laiku (2004. gada 17. augusta *GURI* Nr. 192, turpmāk tekstā — “Likumdošanas dekrēts Nr. 213/2004”), Likumdošanas dekrēta Nr. 66/2003 normas vairs nav piemērojamas municipālās policijas darbiniekiem.

²⁰ Gan pirms Likumdošanas dekrēta Nr. 66/2003 spēkā stāšanās, gan arī pēc Likumdošanas dekrēta Nr. 213/2004 pieņemšanas atkāpes no ierastās nedēļas atpūtas laika, kas piemērojams municipālās policijas darbiniekiem, bija paredzētas trijos “valsts darba koplīgumos”, kuri piemērojami vietējo pārvaldes iestāžu nozarē un kuri tika noslēgti attiecīgi 1987., 2000. un 2001. gadā (turpmāk tekstā kopā — “pamata lietā aplūkoti koplīgumi”). Katrā no šiem koplīgumiem bija paredzēts, ka “darba ņēmējiem, kuri īpašu dienesta prasību dēļ” neizmanto nedēļas atpūtas laiku, “ir tiesības uz kompensācijas atpūtas laiku, ko parasti var izmantot 15 dienu laikā un katrā ziņā ne vēlāk kā nākamā divu mēnešu laikā”. Turklāt 1987. gadā parakstītajā koplīgumā darba ņēmējiem

bija paredzēts izmaksāt par 20% lielāku ierasto dienas darba algu, lai gan 2000. un 2001. gadā noslēgtajos koplīgumos paredzētais attiecīgais palielinājums bija 50%.

- 21 No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka prasītāji pamata lietā atsauca uz Civilkodeksa 1418. un 1419. pantu, kuros ir paredzēts, ka līgumu noteikumi, "kuri ir pretēji imperatīvām normām", nav spēkā, vienlaikus nosakot, ka šādus noteikumus "tiesiski aizstāj ar imperatīvajām normām".

Pamata lieta un prejudiciālie jautājumi

- 22 Prasītāji pamata lietā ir Turīnas pašvaldības municipālās policijas darbinieki, kuru darba laiks ir 35 stundas nedēļā. Laika posmā no 1998. līdz 2007. gadam viņi strādāja maiņas darbu, kurā reizi piecās nedēļās bija paredzētas septiņas darbadienas pēc kārtas, kurām, kā tas izriet no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu, sekoja kompensācijas atpūtas laikposms, kas nozīmēja, ka atpūtas laiks nebija atcelts, bet vienīgi atlikts.

- 23 Šī maiņu sistēma un atbilstošā atpūtas laika atlikšana attiecībā uz piektās nedēļas septīto dienu izrietēja no 1986. gada 2. jūlijā noslēgtā arodbiedrības līguma starp pašvaldības vadību un Itālijas arodbiedrību organizāciju teritoriālajiem pārstāvjiem (turpmāk tekstā — "1986. gada līgums").

- 24 Ar iesniedzējtiesā iesniegto prasības pieteikumu prasītāji pamata lietā cēla prasību pret *Comune di Torino*, lai piespriestu atlīdzināt kaitējumu saistībā ar psiholoģisko un fizisko izsīkumu, kas prasītājiem nodarīts sakarā ar valsts tiesībās paredzētā nedēļas

atpūtas laikposma neievērošanu, jo viņi ir strādājuši 7 dienas pēc kārtas un pēc tam saņēmuši tikai vienu dienu ilgu atpūtas laiku kompensācijas atpūtas laikposma veidā. Savas prasības pamatojumam prasītāji apgalvo, ka, tā kā Konstitūcijas 39. panta trešā daļa un Civillkodeksa 2109. panta 1. punkts ietver imperatīvus noteikumus, nepastāvot attiecīgām tiesību normām, attiecīgie 1986. līguma un koplīguma noteikumi, kas tiek izskatīti pamata lietā, ir jāatzīst par nelikumīgiem.

- 25 *Comune di Torino* iebilda, ka atbilstoši Direktīvas 93/104 17. panta 3. punktam atkāpes no nedēļas atpūtas laikposma saskaņā ar Direktīvas 93/104 5. pantu var ieviest ar koplīgumiem vai nolīgumiem, kas noslēgti starp darba devējiem un darba ņēmējiem valsts vai reģionālā līmenī ar nosacījumu, ka attiecīgajiem darba ņēmējiem tiek nodrošināti līdzvērtīgi kompensācijas atpūtas laikposmi.
- 26 Tomēr prasītāji pamata lietā apstrīd gan Direktīvas 93/104 17. panta tiešo iedarbību pirms Likumdošanas dekrēta Nr. 66/2003 pieņemšanas, gan pašu šī panta 3. punkta piemērojamību municipālās policijas darbiniekiem. Būtībā šī nozare tieši nav minēta Direktīvas 93/104 17. panta 2. punkta 2.1. apakšpunktā ietvertajā sarakstā un līdz ar to uz to neattiecas šīs pašas tiesību normas 3. punktā paredzētā atkāpes iespēja. Minētā iespēja nav autonoma, bet gan tikai minētā 17. panta 2. punkta precizējums.
- 27 Turklāt saskaņā ar prasītāju pamata lietā viedokli pēc grozījumiem, kas izdarīti ar Likumdošanas dekrētu Nr. 213/2004, Likumdošanas dekrēts Nr. 66/2003 katrā ziņā vairs nav piemērojams municipālās policijas darbiniekiem, kas nozīmē, ka attiecībā uz viņiem nav piemērojams Direktīvas 93/104 17. pants, toties no jauna ir piemērojams Konstitūcijas 36. pants un Civillkodeksa 2109. pants.

28 Šādos apstākļos *Tribunale ordinario di Torino, Sezione Lavoro* [Turīnas tiesas Darba lietu palāta] nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

- “1) Vai Direktīvas 93/104 [..] 5., 17. un 18. pants ir jāinterpretē tādā nozīmē, ka tie ir tieši piemērojami dalībvalsts tiesību sistēmā neatkarīgi no to formālas transponēšanas un neatkarīgi no valsts tiesību normām, ar kurām ierobežota šo pantu piemērojamība atsevišķām profesiju kategorijām, lietā, kurā starp darba devējiem un darba ņēmējiem ir noslēgti koplīgumi, kuri atbilst minētajai direktīvai?

- 2) Vai dalībvalsts tiesām katrā ziņā ir pienākums neatkarīgi no attiecīgās direktīvas tiešās iedarbības piemērot tādu direktīvu, kas vēl nav transponēta valsts tiesību sistēmā vai kuras piemērojamību pēc transponēšanas, šķiet, nepieļauj minētās valsts tiesību normas, kā valsts tiesību interpretācijas līdzekli un tātad kā pamatojumu iespējamo ar interpretāciju saistīto šaubu kļedēšanai?

- 3) Vai dalībvalsts tiesām ir aizliegts atzīt par nelikumīgu rīcību un līdz ar to arī atzīt kaitējuma atlīdzību par netaisnīgu un prettiesisku rīcību, ja šāda rīcība ir atļauta ar koplīgumiem, kas noslēgti starp darba devējiem un darba ņēmējiem un šāda atļauja atbilst Kopienas tiesībām, lai arī vēl valsts tiesībās netransponētas direktīvas veidā?

- 4) Vai Direktīvas [93/104] 17. panta 3. punkts ir jāinterpretē tādā nozīmē, ka tas ļauj patstāvīgi — un līdz ar to gluži nesaistīti ar 2. punktu un ar tajā norādīto darbību un profesiju uzskaitījumu — noslēgt darba koplīgumus starp darba devējiem un

darba ņēmējiem un ieviest tajos noteikumus, kuros paredzētas atkāpes saistībā ar nedēļas atpūtas laiku?”

Par prejudiciālajiem jautājumiem

- ²⁹ Vispirms ir jāatgādina, ka, lai arī lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu tieša atsauce ir tikai uz Direktīvas 93/104 sākotnējo redakciju, no lietas materiāliem izriet, ka pamata lietā aplūkotajā periodā “Darba laika” direktīvas secīgi bija spēkā. Vajadzības gadījumā, sniedzot atbildes uz prejudiciālajiem jautājumiem, šis fakts ir jāņem vērā.

Par ceturto jautājumu

- ³⁰ Ar savu ceturto jautājumu, kas jāapskata vispirms, iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai Direktīvas 93/104 17. panta 3. punkts ir piemērojams neatkarīgi no šī paša panta 2. punkta tādējādi, ka, ja kāda profesija nav uzskaitīta minētajā 2. punktā, tas nenozīmē, ka uz to nevar attiecināt Direktīvas 93/104 17. panta 3. punktā paredzēto atkāpi.
- ³¹ Kā izriet it īpaši no šī sprieduma 26. punkta, šis jautājums radies saistībā ar prasītāju pamata lietā izvirzīto argumentāciju, saskaņā ar kuru Direktīvas 93/104 17. panta 3. punkts nav skatāms vai piemērojams atsevišķi no šī paša panta 2. punkta. Saskaņā

ar prasītāju viedokli Direktīvas 93/104 17. panta 3. punktu nevar interpretēt tādējādi, ka tas pieļauj plašākas atkāpes nekā tās, kas paredzētas šī paša panta 2. punktā, un līdz ar to izveido pastāvīgu un neatkarīgu atkāpju sistēmu.

32 Šādai argumentācijai nevar piekrist.

33 Kā būtībā apgalvo *Comune di Torino*, Itālijas un Čehijas valdības, kā arī Eiropas Komisija, nekas Direktīvas 93/104 un grozītās Direktīvas 93/104 17. panta struktūrā vai formulējumā neliecina par to, ka [17. panta] 3. punkta piemērojamība būtu atkarīga no tā 2. punkta piemērojamības.

34 Turklāt, kā norāda Komisija, pirmkārt, minētie [17. panta] punkti viens uz otru neat-saucas un, otrkārt, attiecībā uz katru pieļaujamo atkāpju kategoriju minētajos punktos ir atkārtoti identiski nosacījumi, kuriem katrā ziņā ir pakārtota iespēja atlikt ne-dēļas atpūtas laiku.

35 Turklāt, kā izriet no šī sprieduma 15. punkta, kad ar Direktīvu 2003/88 tika veikta kodifikācija, Direktīvas 93/104 un grozītās Direktīvas 93/104 17. panta 3. punkta teksts identiskā veidā tika pārņemts jaunajā 18. pantā, bet Direktīvas 93/104 un grozītās Direktīvas 93/104 17. panta 2. punkta saturs tika sadalīts un ietverts Direktīvas 2003/88 17. panta 2. un 3. punktā. No tā var secināt, ka Savienības likumdevējs uzskatīja, ka Direktīvas 93/104 un grozītās Direktīvas 93/104 17. panta 2. un 3. punktu var vai pat ir nepieciešams skatīt atsevišķi, tādējādi ļaujot tos nošķirt pēc kodifikācijas.

- 36 Līdz ar to uz ceturto jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 93/104 un grozītās Direktīvas 93/104 17. panta 3. punkts ir piemērojams patstāvīgi attiecībā pret šī paša panta 2. punktu, tādējādi, ka, ja kāda profesija nav uzskaitīta minētajā 2. punktā, tas nenozīmē, ka uz to nevar attiecināt Direktīvas 93/104 un grozītās Direktīvas 93/104 17. panta 3. punktā paredzēto atkāpi.

Par pirmajiem trīs jautājumiem

- 37 Kā izriet it īpaši no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu, pamata lietā nav strīda par to, ka laika posmā no 2003. gada 29. aprīļa līdz 2004. gada 29. augustam saskaņā ar Likumdošanas dekrētu Nr. 66/2003 atbilstoši Direktīvas 93/104 un grozītās Direktīvas 93/104 17. pantam būtībā bija iespēja, pamatojoties uz 2001. gadā parakstīto koplīgumu, atkāpties no Konstitūcijas 36. panta trešajā daļā un Civilt kodeksa 2109. panta 1. punktā paredzētā nedēļas atpūtas laika.
- 38 Tomēr no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu arī izriet, ka ārpus iepriekš minētā perioda šīs Konstitūcijas un Civilt kodeksa normas, runājot par valsts tiesībām, šķiet, nepieļāva *Comune di Torino* savai aizstāvībai likumīgi atsaukties uz pamata lietā aplūkotojumiem, lai leģitimizētu pamata lietā esošo maiņu sistēmu, kas saskaņā ar 1986. gada līgumu paredzēja, ka atpūtas laiku attiecībā uz piektās nedēļas septīto dienu varēja atlikt.
- 39 Kā Komisija apgalvo savos rakstveida apsvērumos, municipālās policijas darbības, kas veiktas parastos apstākļos, ietilpst Direktīvas 89/391 piemērošanas jomā un tādēļ, ka “Darba laika” direktīvu 1. panta 3. punktā ir ietverta atsauce uz

Direktīvas 89/391 2. pantu, arī “Darba laika” direktīvu piemērošanas jomā (pēc analogijas skat. it īpaši 2005. gada 14. jūlija rīkojumu lietā *C-52/04 Personalrat der Feuerwehr Hamburg*, Krājums, I-7111. lpp., 51.–61. punkts un tajos minētā judikatūra).

- 40 No Tiesai iesniegtajiem materiāliem, šķiet, var secināt, ka Konstitūcijas 36. panta trešā daļa un Civilkodeksa 2109. panta 1. punkts tiktāl, ciktāl šīs normas ir piemērotas saskaņā ar Direktīvas 93/104 3. un 16. pantā paredzētajām prasībām, *a priori* transponē Itālijas tiesību sistēmā “Darba laika” direktīvu 5. pantu, kas vajadzības gadījumā ir jāpārbauda iesniedzējtiesai. Katrā ziņā Tiesā netika norādīts, ka šīs valsts tiesību normas būtu pretrunā minētajā 5. pantā paredzētajām prasībām.
- 41 Turpretī, ja lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu valsts tiesa balstās uz pieņēmumu, ka 1986. gada līgumā paredzētā nedēļas atpūtas laika sistēma būtībā ir pieļaujama saskaņā ar Direktīvas 93/104 un grozītās Direktīvas 93/104 17. pantā vai arī Direktīvas 2003/88 17. un 18. pantā (turpmāk tekstā kopā — “attiecīgie noteikumi par atkāpēm”) paredzētajām fakultatīvajām atkāpēm, kas ir jāpārbauda šai tiesai, rodas šaubas, vai šis līgums un pamata lietā aplūkoti koplīgumi var atkāpties no Konstitūcijas 36. panta trešās daļas un Civilkodeksa 2109. panta 1. punkta.
- 42 Līdz ar to iesniedzējtiesa arī būtībā vaicā, kādas ir iespējas tieši vai netieši izmantot attiecīgos noteikumus par atkāpēm, lai pārvarētu jebkādas šķēršļus saistībā ar valsts tiesībām, piemērojot pamata lietā aplūkos koplīgumus.

- 43 Līdz ar to šādos apstākļos ir jāsaprot, ka ar pirmajiem trīs jautājumiem, kas jāapskata kopā, iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai attiecīgie noteikumi par atkāpēm ir tieši piemērojami tādos apstākļos, kā pamata lietā, vai arī, nepastāvot šādai tiešai iedarbībai, valsts tiesai ir pienākums vai arī izvēle interpretēt pamata lietā aplūkotās valsts tiesību normas tādējādi, ka tās pieļauj atkāpi no Konstitūcijas 36. panta trešajā daļā un Civilkodeksa 2109. panta 1. punktā paredzētā nedēļas atpūtas laika.

Par iespēju tieši piemērot attiecīgos noteikumus par atkāpēm

- 44 Kaut arī ir skaidrs, ka iesniedzējtiesas pirmais uzdotais jautājums attiecas tieši uz “Darba laiku” direktīvu 5. pantu, ir jāatzīst, kā tas izriet no šī sprieduma 42. punkta, ka ar šo jautājumu iesniedzējtiesa vispirms vēlējusies noskaidrot, vai atbildētāja pamata lietā var tieši atsaukties uz attiecīgajiem noteikumiem par atkāpēm attiecībā pret prasītājiem pamata lietā, lai noraidītu prasības, kas ir šī strīda pamata lietā pamatā.
- 45 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru direktīva pati par sevi nevar radīt pienākumus attiecībā uz privātpersonām un līdz ar to uz to nevar atsaukties, vēršoties pret privātpersonām (skat. it īpaši 1986. gada 26. februāra spriedumu lietā 152/84 *Marshall, Recueil*, 723. lpp., 48. punkts; 1994. gada 14. jūlija spriedumu lietā C-91/92 *Faccini Dori, Recueil*, I-3325. lpp., 20. punkts; 2004. gada 7. janvāra spriedumu lietā C-201/02 *Wells, Recueil*, I-723. lpp., 56. punkts; 2004. gada 5. oktobra spriedumu apvienotajās lietās no C-397/01 līdz C-403/01 *Pfeiffer u.c., Krājums*, I-8835. lpp., 108. punkts, kā arī 2010. gada 19. janvāra spriedumu lietā C-555/07 *Kücükdeveci, Krājums*, I-365. lpp., 46. punkts).

- 46 Ciktāl attiecīgie noteikumi par atkāpēm varētu būt nepareizi transponēti, kas šajā gadījumā ir jāpārbauda iesniedzējtiesai, tādās dalībvalsts, kura šo iespēju nav izmantojusi, iestādes nevar atsaukties uz šīs valsts bezdarbību, lai tādām privātpersonām ka prasītāji pamata lietā atteiktu tiesības uz nedēļas atpūtas laiku, ņemot vērā pārbaudi, kas iesniedzējtiesai šajā ziņā jāveic saskaņā ar “Darba laika” direktīvu 5. pantā paredzētajām prasībām (pēc analogijas skat. 2008. gada 17. jūlija spriedumu lietā *C-226/07 Flughafen Köln/Bonn*, Krājums, I-5999. lpp., 32. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 47 No iepriekš minētā izriet, ka tādos apstākļos kā pamata lietā nevar tieši atsaukties uz attiecīgajiem noteikumiem par atkāpēm attiecībā pret tādām privātpersonām kā prasītāji pamata lietā.

Par pienākumu vai iespēju interpretēt valsts tiesības saskaņā ar Savienības tiesībām

- 48 Kā izriet no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu, *Tribunale ordinario di Torino, Sezione Lavoro* ar savu otro un trešo jautājumu vēlas noskaidrot, vai valsts tiesības tomēr nav jāinterpretē saskaņā ar attiecīgajiem noteikumiem par atkāpēm, lai varētu izvērtēt, vai *Comune di Torino* varēja likumīgi atsaukties uz pamata lietā aplūkotajiem koplīgumiem, lai atkāptos no Konstitūcijas 36. panta trešās daļas un Civilkodeksa 2109. panta 1. punkta prasībām.
- 49 Šajā ziņā ir skaidrs, ka dalībvalstu pienākums, kas izriet no kādas direktīvas — saņemta tajā paredzēto rezultātu —, kā arī to pienākums veikt visus vispārīgos vai īpašos pasākumus, kas ir piemēroti šī pienākuma izpildes nodrošināšanai, attiecas uz visām dalībvalstu iestādēm, ieskaitot tiesu iestādes — atbilstoši to kompetencei (skat. it īpaši

1984. gada 10. aprīļa spriedumu lietā 14/83 *Colson un Kamann, Recueil*, 1891. lpp., 26. punkts, kā arī iepriekš minēto spriedumu lietā *Küçükdeveci*, 47. punkts un tajā minētā judikatūra).

- 50 Tomēr nedrīkst pastāvēt tāds no “Darba laika” direktīvām izrietošs pienākums, saskaņā ar kuru valsts tiesības ir jāinterpretē tādējādi, ka priekšroka tiek dota tādu koplīgumu piemērošanai, kuros ir ietverta atkāpe no noteikumiem, ar kuriem tiek transponēts minēto direktīvu 5. pants.
- 51 Tā kā atkāpes, kas paredzētas attiecīgajos noteikumos par atkāpēm, ir fakultatīvas, Savienības tiesības nenosaka dalībvalstīm pienākumu tās ieviest valsts tiesībās. Lai varētu izmantot šajos noteikumos paredzēto iespēju atsevišķos gadījumos atkāpties no prasībām, tostarp it īpaši tām, kas minētas “Darba laika” direktīvu 5. pantā, dalībvalstīm ir jāizvēlas uz tām atsaukties (pēc analogijas skat. 2009. gada 4. jūnija spriedumu lietā C-102/08 *SALIX Grundstücks-Vermietungsgesellschaft*, Krājums, I-4629. lpp., 51., 52. un 55. punkts).
- 52 Šajā ziņā dalībvalstīm ir tiesības izvēlēties normatīvos instrumentus, kas tām šķiet vispiemērotākie (pēc analogijas skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *SALIX Grundstücks-Vermietungsgesellschaft*, 56. punkts), ņemot vērā, ka saskaņā ar pamata lietā aplūkotojumiem par atkāpēm šādas pašas atkāpes var izdarīt ar koplīgumiem vai līgumiem, kas noslēgti starp darba devējiem un darba ņēmējiem.
- 53 “Darba laika” direktīvas kā tādas nevar interpretēt tādējādi, ka tām pretrunā ir tādu koplīgumu kā pamata lietā piemērošana, vai arī tieši pretēji interpretēt tādējādi, ka, neņemot vērā citas attiecīgās valsts tiesību normas, minētās direktīvas pieprasa šādu koplīgumu piemērošanu.

- 54 Līdz ar to šādos apstākļos jautājums par to, vai *Comune di Torino* pamata lietā var likumīgi atsaukties uz 1986. gada līgumu, kā arī uz pamata lietā aplūkotajiem koplīgumiem, galvenokārt ir jautājums, kas jāatrisina iesniedzējtiesai saskaņā ar valsts tiesību normām (pēc analogijas skat. 2000. gada 3. oktobra spriedumu lietā *C-303/98 Simap, Recueil*, I-7963. lpp., 55.–57. punkts).
- 55 Tomēr ir jānorāda, ka, ja Savienības tiesības atstāj dalībvalstīm iespēju atkāpties no atsevišķām direktīvas normām, dalībvalstīm sava rīcības brīvība ir jāizmanto, ievērojot Savienības tiesību vispārējos principus, tostarp tiesiskās drošības principu. Tādēļ normas, kas pieļauj fakultatīvas atkāpes no kādā direktīvā paredzētajiem principiem, ir jāievieš, ievērojot noteiktību un skaidrību, kas vajadzīga, lai izpildītu šī principa prasības.
- 56 Šādā kontekstā iesniedzējtiesa sastopas ar diviem alternatīviem risinājumiem: vai nu pamata lietā aplūkotie koplīgumi neatbilst vispārējam tiesiskās drošības principam un valsts tiesībās noteiktajām prasībām, lai likumīgi varētu ieviest attiecīgos noteikumus par atkāpēm, vai arī šajos koplīgumos saskaņā ar Itālijas tiesībām un atbilstoši vispārējam tiesiskās drošības principam ir ietvertas tādas atkāpes, kas ir atļautas minētajās Savienības normās.
- 57 Pirmajā no iepriekš minētajiem gadījumiem, kā apgalvojusi Čehijas valdība un kas arī izriet no šī sprieduma 45. punktā minētās judikatūras, ja Itālijas tiesības nepieļauj 1986. gada līguma un pamata lietā aplūkoto koplīgumu piemērošanu, uz pašām “Darba laika” direktīvām nevar atsaukties attiecībā pret privātpersonām, lai nodrošinātu šādu piemērošanu (pēc analogijas skat. arī 1987. gada 11. jūnija spriedumu lietā *14/86 Pretore di Salò/X, Recueil*, 2545. lpp., 19. un 20. punkts; 2005. gada 3. maija spriedumu apvienotajās lietās *C-387/02, C-391/02 un C-403/02 Berlusconi u.c.*, Krājums, I-3565. lpp., 73. un 74. punkts, kā arī 2007. gada 5. jūlija spriedumu lietā *C-321/05 Kofoed*, Krājums, I-5795. lpp., 42. punkts un tajā minētā judikatūra).

58 Otrajā no šī sprieduma 56. punktā minētajiem gadījumiem “Darba laika” direktīvām nav pretrunā tāda valsts tiesību interpretācija, saskaņā ar kuru *Comune di Torino* var atsaukties uz pamata lietā aplūkotajiem koplīgumiem ar nosacījumu, ka minēto koplīgumu attiecīgajās normās ir pilnībā ievēroti attiecīgajos noteikumos par atkāpēm paredzētie nosacījumi, kas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai. Šajā ziņā ir jāatgādina, ka, tā kā tie ir izņēmumi no Kopienų tiesiskā regulējuma par darba laika organizēšanu, kas paredzēts Direktīvā 93/104, attiecīgie noteikumi par atkāpēm ir jāinterpretē tādējādi, ka to piemērošanas joma ir attiecināma tikai uz to, kas ir nepieciešams to interešu nodrošināšanai, kuru aizsardzību šī atkāpe padara iespējamu (skat. 2003. gada 9. septembra spriedumu lietā C-151/02 *Jaeger*, *Recueil*, I-8389. lpp., 89. punkts).

59 Ņemot vērā iepriekš minēto, uz pirmajiem trīs jautājumiem ir jāatbild, ka tādos apstākļos kā pamata lietā, uz attiecīgajiem noteikumiem par atkāpēm nedrīkst atsaukties attiecībā pret tādām privātpersonām kā prasītāji pamata lietā. Turklāt šos noteikumus nedrīkst interpretēt tādējādi, ka saskaņā ar tiem ir atļauts vai aizliegts piemērot tādus koplīgumus kā pamata lietā, ņemot vērā to, ka minēto koplīgumu piemērošana ir atkarīga no valsts tiesībām.

Par tiesāšanās izdevumiem

60 Attiecībā uz pamata lietas dalībniekiem šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Tiesāšanās izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto lietas dalībnieku tiesāšanās izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (otrā palāta) nospriež:

- 1) Padomes 1993. gada 23. novembra Direktīvas 93/104/EK par dažiem darba laika organizācijas aspektiem tās sākotnējā redakcijā, kā arī tās ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 22. jūnija Direktīvu 2000/34/EK grozītajā redakcijā 17. panta 3. punkts ir piemērojams neatkarīgi no šī paša panta 2. punkta tādējādi, ka, ja kāda profesija nav uzskaitīta minētajā 2. punktā, tas nenozīmē, ka uz to nevar attiecināt abu Direktīvas 93/104 redakciju 17. panta 3. punktā paredzēto atkāpi;

- 2) tādos apstākļos kā pamata lietā uz fakultatīvajām atkāpēm, kas paredzētas Direktīvas 93/104 un ar Direktīvu 2000/34 grozītās Direktīvas 93/104 17. pantā, kā arī attiecīgā gadījumā Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 4. novembra Direktīvas 2003/88/EK par konkrētiem darba laika organizēšanas aspektiem 17. un/vai 18. pantā, nedrīkst atsaukties attiecībā pret tādām privātpersonām kā prasītāji pamata lietā. Turklāt šos noteikumus nedrīkst interpretēt tādējādi, ka saskaņā ar tiem ir atļauts vai aizliegts piemērot tādus koplīgumus kā pamata lietā, ņemot vērā, ka minēto koplīgumu piemērošana ir atkarīga no valsts tiesībām.

[Paraksti]